

Nr 1.*Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskilda inskrivningsförrättningar under år 1949 m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.*

Genom en den 1 april 1949 dagtecknad proposition, nr 194, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, föreslagit riksdagen att

1) antaga vid propositionen fogade förslag till

a) förordning angående särskilda inskrivningsförrättningar under år 1949,

b) förordning angående ändring av förordningen den 30 juni 1948 (nr 514)

med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga samt

c) förordning med provisoriska bestämmelser angående beredskapsövning;

2) besluta att övergång till värnpliktstjänstgöring redan vid 20 års ålder för huvuddelen av de värnpliktiga skall ske successivt i den takt Kungl. Maj:t bestämmer.

I anledning av propositionen ha inom riksdagen väckts fyra motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 304 av herr *Persson, Ivar, m. fl.* och

nr 313 av herrar *Ewerlöf* och *Andersson, Elon*, samt

inom andra kammaren

nr 390 av herr *Hansson* i *Skegrie m. fl.* och

nr 400 av herr *Johansson* i *Mysinge*.

I motionerna I: 304 och II: 390, vilka äro likalydande, har hemställts, »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 194 måtte besluta att skördeuppehållet för de värnpliktiga fastställas till tre veckor».

I likalydande motionerna I: 313 och II: 400 har hemställts, »att riksdagen måtte

dels besluta att första tjänstgöringen för de värnpliktiga, som under utbildningsåret 1949/50 skola utbildas till värnpliktigt underbefäl vid armén, förlänges med 60 dagar,

dels bevilja anslag

1. till deras underhåll och avlöning under den förlängda tjänstgöringen med 3 906 000 kronor,

2. till deras premieförmåner med 1 500 000 kronor samt
3. till avlöning till civil handräckningspersonal med 1 260 000 kronor».

Propositionen och motionerna, vilka hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet, ha efter överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och andra lagutskott.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de genom propositionen framlagda förslagen, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås att en successiv övergång till värnpliktstjänstgöring vid 20 års ålder skall genomföras med början under nästa år. Härför erfordras särskilda förrättningar för inskrivning av 19-åringar under 1949. Vidare föreslås förlängning av tiderna för beredskapsövningar och för skyldigheten att fullgöra dylika övningar. Tjänstgöringsskyldigheten för värnpliktig officer vid flygvapnet föreslås bli reglerad. Från gällande bestämmelser om begränsning av värnpliktstidens längd föreslås undantag för vissa värnpliktiga vid flottan.

Därjämte behandlas i propositionen frågorna om skördeuppehåll under utbildningsåret 1949—50 samt om provisorisk reglering av gruppchefsutbildningen för värnpliktiga tillhörande åldersklass 1948 (grupp K av åldersklass 1949).

I. Inledning.

I sitt i 1948 års försvarsproposition (nr 206) närmare berörda betänkande med förslag angående försvarets organisation (SOU 1947: 72 och 73) upptog 1945 års försvarskommitté till behandling vissa frågor beträffande värnplikten. Kommittén förordade sålunda *dels* begränsning av övningstiden till 11 månader, innebärande förkortning av första tjänstgöring (motsvarande tjänstgöring) och slopande av efterutbildningsövningen, *dels* ändring i gällande besiktningsföreskrifter, varigenom ett större antal värnpliktiga än nu skulle befrias från tjänstgöring i fred, *dels ock* för flertalet värnpliktiga påbörjande av första tjänstgöring ett år tidigare än vad nu är fallet.

Vid anmälan av *försvarspropositionen* förklarade *föredragande departementschefen, statsrådet Vougt*, att han — i avbidan på ytterligare utredning — icke då var beredd att taga slutlig ställning till försvarskommitténs förslag rörande värnpliktsfrågorna och därmed sammanhängande organisatoriska spörsmål. I anslutning till försvarspropositionen framlades i *propositionen 1948: 207* endast förslag till provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för värnpliktiga m. m. Sedan riksdagen (skrivelse nr 376) fattat beslut i enlighet med de i propositionen framlagda

förslagen, har Kungl. Maj:t genom förordningen den 30 juni 1948 (nr 514), med upphävande av en motsvarande förordning den 30 maj 1947 (nr 228), förordnat om en provisorisk avkortning av utbildningstiden för värnpliktiga med 90 dagar i förhållande till den i 1941 års värnpliktslag stadgade övningstiden. För värnpliktiga i allmänhet innebär detta en nedsättning av utbildningstiden till 360 dagar. Enligt förordningen omfattar utbildningen av nyssnämnda värnpliktiga vid armén och kustartilleriet första tjänstgöring i 270 dagar jämte repetitions- och efterutbildningsövningar i sammanlagt 90 dagar samt vid flottan och flygvapnet tjänstgöring i en följd i 360 dagar. Jämlikt statsmakternas beslut har för vissa värnpliktiga under sommaren på för jordbruket lämplig tidpunkt inlagts ett uppehåll om 14 dagar, som icke inräknas i utbildningstiden.

I enlighet med Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1948 ha tillkallats sex utredningsmän att biträda med fortsatt utredning rörande värnpliktsutbildningen och därmed sammanhängande spörsmål.

Utredningsmännen — vilka antagit benämningen *1948 års värnpliktskommitté* — ha jämlikt utredningsdirektiven bedrivit utredningen och redovisat resultatet därav etappvis. Såsom första led i sitt utredningsarbete har 1948 års värnpliktskommitté framlagt förslag i nedan upptagna frågor.

II. Inskrivning av värnpliktiga det år de fylla 19 år och värnpliktsutbildningens påbörjande nästföljande kalenderår.

Enligt 1941 års värnpliktslag (SFS 1941:967) skall värnpliktig inskrivas det år han fyller 20 år. Huvuddelen av de värnpliktiga börja första tjänstgöringen nästföljande år. Undantag härifrån göres för bl. a. värnpliktiga tilldelade flottan och flygvapnet. Sälunda börja flygvapnets och en stor del av flottans värnpliktiga första tjänstgöringen samma år som inskrivningen sker.

Tidigare förslag.

Såväl överbefälhavaren som 1945 års försvarskommitté ha uttalat sig för att värnpliktstjänstgöringen påbörjas vid 20 års ålder. Härvid har betonats, att en dylik anordning skulle motverka minskningen i den totala tillgången på värnpliktiga samt medföra sociala fördelar för både samhället och den enskilde. Med stöd av yttrande av försvarets sjukvårdsförvaltning har framhållits, att anordningen icke behövde möta några betänkligheter ur hälsovårdssynpunkt, varvid dock betonats, att uttagningen av värnpliktiga, vilka skulle påbörja tjänstgöringen tidigare än hittills varit fallet, borde ske med tillbörlig försiktighet. Både överbefälhavaren och försvarskommittén ha räknat med att övergången till det nya systemet skulle ske successivt under 1950-talet, varvid den ordinarie åldersklassen år för år skulle kompletteras med ett efter hand växande antal värnpliktiga ur närmast yngre åldersklass. Beträffande den inskrivningstekniska sidan av förevarande spörsmål har försvarskommittén framhållit, att två åldersklasser måste inskrivas det år över-

gången till det nya systemet inledes — den äldre på våren och den yngre på hösten. Kommittén har räknat med att inskrivningarna för framtiden skulle förläggas till hösten.

1948 års värnpliktskommitté.

Även värnpliktskommittén har utgått från att övergången till lägre inryckningsålder för de värnpliktiga borde ske successivt under en längre tidsperiod.

Kommittén har föreslagit, att under det år övergången till det nya systemet enligt kommitténs mening borde äga rum — kalenderåret 1949 — anordnas, förutom vårskrivning för åldersklass 1949, en inskrivning under augusti—september för åldersklass 1950. För framtiden har kommittén föreslagit, att inskrivning skall ske på hösten under augusti och september månader.

Utgående från att under en övergångsperiod värnpliktiga tillhörande två åldersklasser samtidigt skola vara inkallade till tjänstgöring har värnpliktskommittén närmare berört frågan, hur åldersklasserna härunder böra utnyttjas vid de olika försvarsgrenarna. Härvid har kommittén anfört i huvudsak följande.

För arméns del förutsattes, att övergången skulle ske under en tioårsperiod åren 1950—1960. Härvid hade kommittén beräknat att den årliga värnpliktskontingenten vid armén skulle under åren 1950—1959 utgöra 29 500 man för att under åren 1960 och 1961 stiga till 30 695 respektive 31 407 man. För att nyssnämnda jämna årliga siffra skulle kunna hållas borde den yngre åldersklassen tagas i anspråk i successivt ökad omfattning intill år 1961, då övergången förutsattes vara helt genomförd.

För marinens del har kommittén beräknat, att uttagningen till såväl flottan som kustartilleriet skulle ske i sådan ordning att från och med åldersklass 1952 första tjänstgöringen kunde påbörjas av samtliga värnpliktiga under det kalenderår de fyllde 20 år.

I fråga om flygvapnet, där redan nu de värnpliktiga påbörja första tjänstgöringen under det kalenderår de fylla 20 år, skulle det föreslagna systemet endast medföra ett något större tidsmellanrum mellan inskrivningsförrättningen och första tjänstgöringens påbörjande.

Kommittén har framlagt vissa kostnadsberäkningar i anslutning till förslaget om framflyttning av tiden för inskrivningen och första tjänstgöringens början och därvid anfört i huvudsak följande.

De dubbla inskrivningsförrättningarna år 1949 komme enligt förslaget att äga rum under olika budgetår. Förlades från och med 1950 inskrivningsförrättningarna till augusti och september månader, komme även framdeles inskrivningsförrättningarna att hållas en gång per budgetår. Särskilda kostnader på grund av inskrivningarnas omläggning komme därför icke att uppstå. De merkostnader, som följde av förslagets genomförande, komme därför att inskränka sig till de ökade utgifter, som uppstode på grund av arméns större årliga utbildningskontingenter under en tioårsperiod. Dessa kostnadsökningar vore i dagens läge ytterligt svåra att mera exakt beräkna med hänsyn till åtskilliga osäkerhets- och ovisshetsmoment. Överslagsvis beräknade kom-

mitten kostnadsökningarna till sammanlagt i runt tal 71 627 000 kronor. Beloppet komme att fördelas på 14 budgetår. I medeltal per budgetår skulle kostnadsökningen sålunda uppgå till i runt tal 5 116 000 kronor. Hur denna kostnadsökning komme att fördela sig på varje särskilt budgetår vore icke möjligt att nu tillförlitligt bedöma. Kostnaderna syntes — ehuru i och för sig betydande — icke vara av den storlek att de borde hindra genomförande av en åtgärd av sådan vital betydelse för krigsorganisationen som den föreslagna, särskilt som det förutsattes, att övergången skulle ske under en period, då värnpliktskontingenten eljest skulle ha undergått en kraftig minskning.

III. Skördeuppehåll under värnpliktsutbildningen.

För tillgodoseende av jordbrukets behov av arbetskraft under skördetiden har — såsom inledningsvis nämnts — i den provisoriskt avkortade utbildningstiden för värnpliktiga i allmänhet vid armén inlagts ett uppehåll om 14 dagar. Under tiden för uppehållet, som icke inräknas i utbildningstiden, åtnjuta de värnpliktiga ekonomiska förmåner enligt samma bestämmelser som under övningsuppehåll som inräknas i tjänstgöringstiden.

1948 års värnpliktskommitté.

För att få värdet och verkningarna av 1948 års skördeuppehåll närmare belysta ur olika synpunkter har kommittén låtit inhämta yttranden från arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnderna samt vederbörande militära myndigheter rörande erfarenheterna av det tillämpade systemet. Härvid har framkommit i huvudsak följande.

Arbetsmarknadsstyrelsen och *länsarbetsnämnderna* ha uttalat, att uppehållet, där det förlagts till lämplig tid för skördearbete, visat sig vara av synnerligt värde för jordbruket men däremot på grund av sin korthet knappast av någon betydelse för andra näringsgrenar. Värnpliktiga från andra näringsgrenar än jordbruket syntes icke i någon nämnvärd omfattning ha åtagit sig jordbruksarbete under övningsuppehållet. Tiden för uppehållet hade i allmänhet visat sig vara för kort såväl reellt sett som med hänsyn till inträffade ogynnsamma förändringar i väderleksförhållandena. Därest det icke ansåges möjligt att under sommaren anordna ett längre skördeuppehåll om minst två månader, syntes uppehållet i vart fall böra bestämmas till minst tre veckor. Tidpunkten för skördeuppehållet hade ofta nog varit väl hårt fastlåst; smidigare anpassning efter ändrade väderleksförhållanden borde kunna åstadkommas.

De militära myndigheterna (militärbefälhavare samt regements- och motsvarande chefer) ha i allmänhet funnit 14 dagar vara en lämpligt avpassad längd för övningsuppehållet. I en del fall har särskilt understrukits, att en utsträckning av skördeuppehållet komme att menligt inverka på utbildningsresultatet, då inlärdas kunskaper i stor utsträckning fölle i glömska vid längre uppehåll än 14 dagar och åtskillig tid efter uppehållet åtginge till repetition, vilket minskade tiden för övrig utbildning i alltför hög grad.

Militärmyndigheterna ha vidare anfört, att länsarbetsnämndernas önskemål angående tidpunkten för uppehållet icke alltid kunnat beaktas och att detta främst varit fallet vid de förband, vilkas värnpliktskontingenter rekryterats från olika län. Sammanjämkning hade emellertid ägt rum i möjligaste utsträckning. I vissa fall hade olägenheter ur utbildningssynpunkt uppstått genom att uppehållet förlagts till alltför tidig tidpunkt i förhållande till inryckningsdagen, och en förskjutning till en senare tidpunkt syntes nödvändig för att icke utbildningsresultatet skulle lida skada. En uppdelning av uppehållet med en vecka för vardera hö- och stråsädesskörden hade tillämpats vid I 14 och därvid visat sig vara olämplig ur utbildningssynpunkt.

Värnpliktskommittén har även förebragt vissa statistiska uppgifter för att belysa betydelsen för jordbruket av ett skördeuppehåll under första tjänstgöringen.

Kommittén har därefter ingående behandlat frågan om ett skördeuppehåll för värnpliktiga jordbrukare av högst två månader.

Kommittén har för sin del ansett nackdelarna därmed vara så pass övervägande att kommittén icke kunnat förorda, att en anordning med två månaders skördeuppehåll för värnpliktiga jordbrukare införes. Med hänsyn till att varje uppehåll i utbildningen av längre varaktighet än 14 dagar medför besvärande komplikationer ur utbildningssynpunkt har kommittén föreslagit, att nuvarande system med 14 dagars övningsuppehåll för huvuddelen av de värnpliktiga bibehålles. Kommittén har härvid ansett följande åtgärder böra vidtagas för att möjliggöra en smidigare anpassning av sistnämnda system till de inom varje län aktuella skördeförhållandena. Tidpunkten för övningsuppehållet borde fastställas preliminärt av militär myndighet på förslag av vederbörande länsarbetsnämnd före inryckningen till första tjänstgöring. Därest sedermera oförutsedda faktorer skulle medföra så ändrade skördeförhållanden, att en jämkning av de preliminärt fastställda tiderna kunde bli erforderlig för att uppehållet verkligen skulle komma att infalla under tiden för skörden, borde länsarbetsnämnd, så snart skördetiden i länet mera exakt kunde beräknas, till vederbörande militära myndigheter göra framställning om sådan jämkning. Militär myndighet borde åläggas att i möjligaste mån tillmötesgå sådan framställning. Härvid borde dock övningsuppehåll vid olika tider för samma regemente (kår) icke ifrågasättas. Slutligen borde samarbete äga rum mellan länsarbetsnämnderna och truppförbanden i syfte att förmå värnpliktiga, som icke tillhörde jordbruket, att under övningsuppehållet åtaga sig jordbruksarbete.

Kommittéledamoten *Johansson*, som i likhet med kommittémajoriteten funnit att ur militära och andra synpunkter det hittills tillämpade systemet med ett gemensamt skördeuppehåll för alla värnpliktiga är den mest framkomliga vägen, har ansett ett uppehåll om 14 dagar vara alldeles för kort för att ur jordbrukets synpunkt vara tillfredsställande. *Johansson* har därför föreslagit ett uppehåll av minst tre men helst fyra veckor. Påståendet att ett övningsuppehåll av mer än 14 dagar skulle ha menlig inverkan på utbildnings-

arbetets resultat på grund av att de värnpliktiga glömde en del av vad de lärt syntes överdrivet.

Remissyttranden.

Överbefälhavaren har — med reservation för vissa av cheferna för armén och marinen föreslagna praktiska jämkningar — intet haft att erinra mot de föreslagna bestämmelserna för skördeuppehåll.

Chefen för armén har helt anslutit sig till kommitténs uppfattning rörande olägenheterna av ett skördeuppehåll av två månader endast för jordbrukare. Enligt vunna erfarenheter vore ett uppehåll av 14 dagar det längsta som med hänsyn till kravet på utbildningstidens effektiva utnyttjande kunde godtagas utan en ökning av den sammanlagda tiden för första tjänstgöringen. Skördeuppehållet borde ske i en följd utom såvitt anginge de hästanspända förbanden, där det med hänsyn till hästvärden vore nödvändigt medgiva, att uppehållet uppdelades i två omgångar.

Arbetsmarknadsstyrelsen, som hänvisat till vad styrelsen tidigare anfört i frågan om skördeuppehåll under värnpliktsutbildningen (se prop. 1948: 207 s. 59), har framhållit, att därvid framförda synpunkter alltjämt syntes böra beaktas. Därest ett skördeuppehåll av två månader för värnpliktig jordbrukspersonal, vilket för jordbruket vore både önskvärt och ändamålsenligt, icke kunde ordnas på ett ur såväl militär synpunkt som jordbrukssynpunkt godtagbart sätt, syntes ett för alla värnpliktiga gemensamt kortare skördeuppehåll under den första tjänstgöringen i allt fall erforderligt. Styrelsen kunde emellertid icke tillstyrka ett så kort skördeuppehåll som 14 dagar utan finge av tidigare anförda skäl föreslå ett uppehåll av minst tre veckor. Det förefölle styrelsen som om ett övningsuppehåll av tre veckor icke skulle behöva medföra så mycket mer besvärande komplikationer ur utbildningssynpunkt än ett uppehåll av 14 dagar. Det syntes styrelsen särskilt angeläget, att sådana föreskrifter utfärdades till vederbörande militära myndigheter att erforderlig jämkning av de preliminärt fastställda tidpunkterna för övningsuppehållet verkligen kunde åvägabringas.

Svenska arbetsgivareföreningen har funnit de av kommittén framförda argumenten mot en förlängning av skördeuppehållet för jordbruket till två månader så vägande, att föreningen ej ansett sig kunna tillstyrka en mera avsevärd förlängning av skördeuppehållet. Upphållet borde ej göras längre än som ur jordbrukets synpunkt vore oundgängligen nödvändigt. För sådana förband, till vilka ett större antal jordbrukare vore inkallade, borde emellertid eftersträvas ett längre skördeuppehåll än 14 dagar.

Landsorganisationen i Sverige har ansett, att kommittén förebragt övertygande, tidigare ej klargjorda skäl mot en anordning med två månaders uppehåll för värnpliktiga jordbrukare. Landsorganisationen kunde biträda kommitténs förslag rörande bibehållande av ett skördeuppehåll av 14 dagar. Längre

uppehåll syntes ej försvarligt med hänsyn till övriga värnpliktigas och produktionens intressen.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) har ansett, att värnpliktskommittén anfört bärande skäl för bibehållande av nuvarande system med 14 dagars övningsuppehåll för de värnpliktigas huvuddel. Organisationen har dock understrukit, att största möjliga hänsyn borde tagas till jordbrukets arbetskraftsbehov under skördetiden. Då ur denna synpunkt ett övningsuppehåll av 14 dagar vore väl kort, borde åtminstone någon ökning av uppehållet ske.

Riksförbundet Landsbygdens folk (R. L. F) har förklarat sig i princip anse ett skördeuppehåll av två månader för värnpliktiga jordbrukare önskvärt. Sedan förbundet emellertid konstaterat, att av den verkställda utredningen framginge, att några utsikter att realisera nyssnämnda önskemål knappast förefunnes, har förbundet tagit ställning till frågan om ett skördeuppehåll av 14 dagar. Härvid har förbundet icke funnit anledning till erinran mot de föreslagna bestämmelserna för övningsuppehållet. Däremot har förbundet i fråga om skördeuppehållets längd föreslagit, att uppehållet måtte få omfatta fyra veckor.

Sveriges lantbruksförbund har uttalat, att om ett två månaders skördeuppehåll för värnpliktiga jordbrukare vore svårt att förena med effektiv militärutbildning, det föreslagna gemensamma sommaruppehållet för alla värnpliktiga syntes vara den för ögonblicket lämpligaste lösningen. Den föreslagna tiden vore emellertid för kort för att uppehållet skulle kunna tjäna avsett syftemål. Redan vid ett genomgående gynnsamt skördeväder vore ett 14 dagars skördeuppehåll otillräckligt. Uppehållet borde därför fastställas till fyra veckor. För att ge önskad effekt borde detta uppehåll i sin helhet förläggas till skördetiden. Tidpunkten för uppehållets början borde fastställas lokalt i direkt samråd mellan länsarbetsnämnderna och vederbörande militärmyndigheter på sätt utredningen föreslagit.

Svenska lantarbetsgivareföreningen har anslutit sig till de av Sveriges lantbruksförbund framförda synpunkterna och förslagen i ämnet.

IV. Förlängd värnpliktstjänstgöring för värnpliktiga vid flottan, vilka under sin första tjänstgöring erhålla utbildning till radiotelegrafister med certifikat.

1948 års värnpliktskommitté.

I sitt utredningsarbete har värnpliktskommittén med anledning av ett från chefen för marinen framfört förslag till behandling upptagit frågan om en förlängning av värnpliktstjänstgöringen med 90 dagar för värnpliktiga vid flottan, vilka under sin första tjänstgöring erhålla utbildning till radiotelegrafister och därvid avlägga godkända prov för erhållande av civilt radiotelegrafistcertifikat. Värnpliktskommittén har föreslagit, att värnpliktig vid flottan, vilken under sin tjänstgöring i en följd utbildas till radiotelegrafist och därvid erhåller civilt radiotelegrafistcertifikat av 1:a eller 2:a klass, skall —

utöver nuvarande tjänstgöring om 360 dagar — åläggas en fortsatt utbildning under 90 dagar att uttagas i en följd i direkt anslutning till första tjänstgöringen.

De föreslagna tjänstgöringsbestämmelserna för värnpliktiga radiotelegrafister vid flottan ha föreslagits skola tillämpas på värnpliktiga, vilka påbörjat eller påbörja första tjänstgöringen efter 30 juni 1948. De värnpliktiga, vilka uttagits för utbildning till radiotelegrafister ur de i juli och oktober 1948 inryckta värnpliktskontingenterna ha enligt uppgift — med ett enda undantag — godtagit villkoret om en förlängning av tjänstgöringstiden i enlighet med förslaget.

Kostnaderna för den förlängda tjänstgöringen skulle vid uttagning av 50 radiotelegrafister per år med viss fördelning på sjö- och landtjänst enligt kommitténs beräkningar uppgå till avrundat 34 000 kronor. Någon uppräknings av vederbörliga anslag vid bifall till kommitténs förslag har icke ansetts erforderlig.

V. Provisorisk reglering av gruppchefsutbildningen.

Bland de armén tilldelade värnpliktiga utväljes årligen snarast efter inryckningen till första tjänstgöring ett visst antal för särskild utbildning, avsedd för att de i fält skola kunna fylla befattningar för värnpliktigt underbefäl i krigsorganisationen. Ifrågavarande utbildning benämnes vanligen gruppchefsutbildning. Inom de båda övriga försvarsgrenarna finnes motsvarande befälskategori allenast vid kustartilleriet.

Tidigare förslag.

Från militärt håll har i olika sammanhang betonats, att utbildningstiden för de till gruppchefsutbildning uttagna värnpliktiga med hänsyn till utbildningens ändamål borde göras längre än för sådana värnpliktiga, som endast skola underkastas soldatutbildning. *Chefen för armén* har givit uttryck åt dylika synpunkter såväl i sin år 1947 avgivna utredning rörande värnpliktsutbildningens närmare utformning som i sitt yttrande över 1945 års försvarskommittés betänkande. Enligt arméchefens mening borde för gruppchefsutbildningen avses 15 månader.

I yttrande över arméchefens förslag ifrågasatte *arbetsmarknadsstyrelsen*, om icke den av arméchefen föreslagna fortsatta gruppchefsutbildningen, om sådan ansåges erforderlig, borde kunna förkortas så att gruppchefeleverna icke behövde vara inkallade under skördemånaderna.

Landsorganisationen i Sverige uttalade, att det syntes sannolikt att — sedan nu ej heller, såsom under kriget, beredskapsövningarna kunde användas för utbildning — tiden för första tjänstgöringen ej medgäve en tillfredsställande gruppchefsutbildning. Den förlängda utbildningen syntes emellertid ej böra omfatta längre tid än för närvarande toges i anspråk för densamma eller 12 månader.

Vid frågans behandling vid 1948 års riksdag (prop. nr 207; rd. skr. nr 376)

funno sig statsmakterna — i avbidan på ytterligare utredning av frågan om utbildningen av befäl och specialister — icke kunna biträda förslaget om förlängd tjänstgöring för värnpliktiga som uttagas till gruppchefsutbildning.

1948 års värnpliktskommitté.

Kommittén har funnit slutligt förslag till lösning av frågan om gruppchefsutbildningen icke kunna framläggas nu utan först i samband med avgivande av förslag beträffande andra centrala problem rörande värnpliktsutbildningen, vilka det åligger kommittén att utreda. Kommittén har emellertid framlagt förslag till provisorisk lösning av frågan såvitt den rör armén. Vad kustartilleriet angår har kommittén av bl. a. vissa utbildningstekniska skäl ansett sig icke böra yrka på någon provisorisk åtgärd.

Kommittén har funnit sina undersökningar ge vid handen, att den nuvarande tiden för första tjänstgöring — 9 månader — vore otillräcklig för erhållande av något så när godtagbara gruppchefer. På grund därav och då det med hänsyn till krigsorganisationens krav icke syntes försvarbart att för ytterligare åldersklasser utöver 1947 års klass (grupp K av åldersklass 1948) nöja sig med ofullständigt utbildade gruppchefer, har kommittén i avvaktan på frågans slutliga lösning föreslagit, att första tjänstgöringen för armén tilldelade värnpliktiga av åldersklass 1948 (grupp K av åldersklass 1949), vilka under utbildningsåret 1949—50 uttagas för utbildning till gruppchefer, skall provisoriskt förlängas med 60 dagar. En sådan förlängning har ansetts icke komma att påverka tjänstgöringstiden för sådana värnpliktiga som uttagas för utbildning till värnpliktig underofficer; denna tjänstgöringstid har avsetts skola bibehållas oförändrad. Den förlängda tjänstgöringen har förutsatts skola fullgöras omedelbart efter första tjänstgöringens avslutande. I syfte att effektivisera utbildningen för gruppchefeleverna har kommittén föreslagit, att dessa skola i görligaste mån befrias från handräckningsgöromål, vilka i stället skulle fullgöras av civil arbetskraft. Det föreslagna provisoriet har icke avsetts innebära ett uttryck för något definitivt ställningstagande från kommitténs sida till föreliggande spörsmål.

Kommittén, som framhållit att lämpliga befälsämnen genom »maskning» kunde befaras komma att undandraga sig den förlängda utbildningen, om icke uttagningen till denna skedde på ett förhållandevis tidigt stadium, har förordat, att slutlig uttagning till gruppchefsutbildning 1949—50 skulle få baseras på anteckningarna i inskrivningshandlingarna jämte viss tids studium av den värnpliktige under utbildning. För att minska riskerna för »maskning» har den tid, som skulle anslås för dylikt studium, ansetts böra som regel icke överstiga en månad.

För den extra belastning, som den förlängda tjänstgöringen för gruppchefelever skulle innebära, och det avbräck i civil verksamhet, som därigenom vållas den värnpliktige, borde enligt värnpliktskommitténs mening särskild ekonomisk kompensation lämnas i form av premie å 250 kronor, varjämte penningbidraget borde utgå med 2 kronor redan fr. o. m. den förlängda tjänstgöringens början.

De totala kostnaderna för en provisorisk förlängning med 60 dagar av första tjänstgöringen för till gruppehfsutbildning uttagna värnpliktiga av åldersklass 1948 (grupp K av åldersklass 1949) ha av kommittén, med utgångspunkt från att utbildningskontingenten året 1949—50 kommer att uppgå till högst 6 000 man, beräknats enligt följande:

Underhåll och avlöning m. m. under 60 dagar av högst 6 000 man	kronor	3 906 000
Premier	»	1 500 000
Avlöning till civil handräkningspersonal	»	1 260 000
		<hr/>
	Summa kronor	6 666 000

Kommitténs förslag i denna del är icke enhälligt. I särskilt yttrande ha *ledamöterna Lindholm* och *Nilsson* förklarat sig anse, att anledning för närvarande ej föreläge att genom det föreslagna provisoriet föregripa kommitténs slutliga ställningstagande i ämnet. Reservanterna ha ansett en uppenbar svaghet i förslaget ligga däri, att den förlängda tjänstgöringen för gruppehfs-eleverna skulle uttagas först efter det övriga värnpliktiga fullgjort sin tjänstgöring, varav bl. a. bleve följden att den praktiska befälsutbildningen icke kunde samordnas med den teoretiska och därigenom ej finge avsedd betydelse. Vidare syntes risken att bli uttagen till befälsutbildning kunna medföra, att »maskningen» finge ökad spridning. Det vore vidare önskvärt att kommittén finge ta del av det utredningsarbete, som påginge inom andra avsnitt av försvarsorganisationen, vilka hade samband med förevarande spörsmål. En ytterligare anledning till reservanternas ståndpunkt i frågan utgjorde de ekonomiska hänsyn, som i nuvarande läge måste tagas.

Remissyttranden.

Överbefälhavaren har erinrat, att han redan i sitt yttrande över 1945 års försvarskommittés betänkande framhållit, att för de värnpliktiga, som uttoges till gruppehfsutbildning, en första tjänstgöring om minst 11 månader under alla förhållanden vore nödvändig. Om dylika värnpliktiga av åldersklassen 1948 i likhet med vad som skett beträffande motsvarande värnpliktiga av åldersklassen 1947 ålades en första tjänstgöring om allenast 9 månader, skulle enligt överbefälhavarens mening krigsförbandens hållfasthet komma att nedgå i vida högre grad än som föranleddes av den till 9 månader provisoriskt avkortade tjänstgöringstiden för de värnpliktigas huvuddel. På grund därav tillstyrkte överbefälhavaren värnpliktskommitténs förslag om en provisorisk förlängning av första tjänstgöring för dem som under utbildningsåret 1949—50 komme att uttagas till gruppehefer. Överbefälhavaren tillstyrkte jämväl förslaget att gruppehfs-eleverna i största möjliga utsträckning skulle befrias från handräkningsgöromål. Överbefälhavaren ville understryka de föreslagna åtgärdernas provisoriska karaktär. Brister i gruppehfsutbildningen komme nämligen alltjämt att kvarstå.

Chefen för armén har framhållit, att såväl av värnpliktskommitténs utred-

ning som av vunna erfarenheter tydligt framginge, att en utbildningstid av 9 månader vore otillräcklig för utbildning av i krig användbara gruppchefer. Arméchefen har därför tillstyrkt den av kommittén föreslagna provisoriska regleringen av utbildningstiden.

Arbetsmarknadsstyrelsen har ansett, att kvarhållandet av det relativt ringa antal värnpliktiga jordbrukare varom här vore fråga i den förlängda gruppchefsutbildningen under vårbruket i allmänhet icke behöfde vålla jordbruket alltför stora svårigheter. Ej heller syntes den föreslagna förlängda gruppchefsutbildningen få någon nämnvärt menlig inverkan på den viktigare industriproduktionen. Ur arbetsmarknadssynpunkt vore därför intet att erinra mot att den föreslagna förlängningen anordnades, därest denna ansåges vara oundgängligen erforderlig.

VI. Beredskapsövning.

Enligt 27 § 2 mom. värnpliktslagen må värnpliktig, därest Konungen med hänsyn till krigsberedskapen så prövar nödigt, kunna åläggas att utöver vanlig fredstjänstgöring fullgöra en eller flera beredskapsövningar om sammanlagt högst 180 dagar. Skyldigheten att fullgöra beredskapsövning upphör dock sedan ett och ett halvt år förflutit efter avslutandet av första tjänstgöring (motsvarande). Beredskapsövningens ändamål är främst att utgöra ett medel för Kungl. Maj:t att under så föga uppseendeväckande former som möjligt och utan att 28 § värnpliktslagen skall behöva tillgripas kunna åvägbringa en önskvärd förstärkning av beredskapen.

Värnpliktskommittén har i huvudsak anfört följande.

Bestämmelsen om beredskapsövning är avsedd att möjliggöra, att i ett hastigt påkommande kritiskt läge två tillräckligt utbildade åldersklasser skola kunna finnas disponibla för beredskapstjänstgöring. Härvid måste beaktas, att värnpliktiga inkallade till första tjänstgöring tidigast efter 6 månaders utbildning kunna tagas i anspråk för enklare stridsuppgifter, medan egentliga sådana uppgifter endast kunna lösas av värnpliktiga, som genomgått fullständig första tjänstgöring.

Genom den enligt beslut av 1948 års riksdag fastställda provisoriska avkortningen av första tjänstgöringen nedgår den tid under vilken de värnpliktiga äro i tjänst efter nyssnämnda 6-månadersstreck med 3 månader. Härigenom uppstår årligen en lucka i beredskapssystemet av ungefärligen motsvarande storlek (något olika skilda år på grund av tidpunkten för första tjänstgöringens påbörjande och avslutande), under vilken allenast *en* i beredskapssyfte användbar åldersklass finnes disponibel. För att under tiden för berörda provisorium med avseende å första tjänstgöringen kontinuerlig täckning i beredskapen enligt grunderna för 27 § 2 mom. värnpliktslagen skall kunna erhållas kräves, att en mot avkortningen svarande förlängning med 3 månader åvägbringas av såväl den tid, under vilken skyldighet att fullgöra beredskapsövning föreligger, som av den sammanlagda tiden för beredskapsövning. I avvaktan på prövning av övriga frågor med vilka den förevarande sammanhänger

har det synts kommittén av beredskapstekniska skäl angeläget, att provisoriska åtgärder vidtagas för att tilltappa den lucka i beredskapssystemet, vilken uppkommit såsom en direkt följd av det beslutade provisoriet beträffande första tjänstgöringens längd.

Värnpliktskommittén har därför i anslutning till ett förslag, som överbefälhavaren framlagt i skrivelse den 19 november 1948, föreslagit, att de i 27 § 2 mom. värnpliktslagen angivna tiderna för beredskapsövnings längd och tjänstgöringsskyldighetens varaktighet provisoriskt förlängas med 90 dagar till 270 dagar respektive ett år nio månader efter avslutandet av första tjänstgöring (motsvarande).

VII. Departementschefen.

Departementschefen, statsrådet Vougt, har i propositionen anfört bland annat följande:

»I avvaktan på slutligt ställningstagande till frågorna om de värnpliktigas utbildning beslötos vid 1948 års riksdag vissa provisoriska bestämmelser rörande utbildningstidens längd, i huvudsak innebärande att den sammanlagda utbildningstiden för huvuddelen av de värnpliktiga skulle utgöra 12 månader i stället för i 1941 års värnpliktslag föreskrivna 15 månader och för utbildningsåret 1947—48 provisoriskt fastställda 14 månader. Utredning rörande en definitiv reglering av dessa frågor pågår inom 1948 års värnpliktskommitté.

Det hade givetvis varit önskvärt, att värnpliktskommitténs slutliga förslag i värnpliktsfrågorna kunnat avvaktas, innan ytterligare ändringar vidtagas i de nu gällande bestämmelserna på detta område. Jag delar emellertid kommitténs uppfattning, att vissa frågor äro av den natur, att de böra underställas årets riksdag.

Jag har för avsikt att i det följande föreslå vissa förändringar i nu gällande bestämmelser om värnpliktsförhållanden. De ändringar i utbildningstiden för vissa värnpliktiga som genomförts enligt beslut av 1947 och 1948 års riksdagar ha icke givits formen av ändringar i 1941 års värnpliktslag. Erforderliga bestämmelser ha i stället intagits i förordningar av provisorisk karaktär vid sidan av värnpliktslagen. I avvaktan på att slutlig ställning kan tagas till värnpliktsfrågorna har jag funnit lämpligt att föreslå samma form för reglering av de förhållanden, om vilka jag nu framlägger förslag.

Vad då först angår förslaget om inskrivning av de värnpliktiga det år de fylla 19 år och värnpliktsutbildningens påbörjande nästföljande kalenderår vill jag erinra om att redan försvarskommitténs förslag av samma innebörd vann allmän anslutning vid remissbehandlingen. Den ytterligare utredning, som ansågs erforderlig innan förslaget kunde slutligt prövas, har nu förebragts av värnpliktskommittén.

De värnpliktiga påbörja enligt nu gällande organisation som regel sin värnpliktstjänstgöring under det år de fylla 21 år. I olika sammanhang har framhållits, att en tidigare värnpliktstjänstgöring skulle erbjuda fördelar. För produktionslivet torde det sålunda vara till nytta, att de produktiva åld-

rarna få fullgöra värnpliktstjänstgöringen på ett tidigt stadium. De värnpliktiga själva torde som regel finna det fördelaktigt att så tidigt som möjligt få fullgöra sin värnplikt för att därefter definitivt inträda i produktionen. Även med hänsyn till familjebildningen lär en tidigare värnpliktsutbildning än den nuvarande vara att föredraga. Då en samtidig utbildning av två hela åldersklasser torde vara utesluten, måste övergången till den lägre tjänstgöringsåldern ske successivt. Med hänsyn till åldersklassernas sammansättning under de närmaste åren är det lämpligt att en dylik övergång inleds under nästa kalenderår. Den åldersklass, som inskrivits under år 1949 och vars huvuddel enligt nu gällande organisation skall påbörja sin värnpliktstjänstgöring under år 1950, är nämligen väsentligt mindre än den för utbildning under innevarande år avsedda åldersklassen, och från och med åldersklass 1951 inträder en ytterligare fortlöpande minskning av åldersklasserna. Ett successivt genomförande av det föreslagna systemet från och med år 1950 skulle därför göra det möjligt att hålla utbildningskontingenten ungefär konstant, samtidigt som den ur krigsorganisatorisk synpunkt betänkliga, av avgångar ur värnpliktsåldern föranledda minskningen av det totala antalet utbildade värnpliktiga skulle motverkas. Ett uppskov med förslagets genomförande skulle medföra svårigheter att medhinna övergången till den tidigare värnpliktsutbildningen före den tid då åldersklasserna, på grund av de höga nativitetssiffrorna under slutet av 1930-talet och under 1940-talet, ånyo ökas.

De skäl som sålunda tala för att beslut nu fattas om successiv övergång till tidigare värnpliktstjänstgöring äro så starka att de måste anses överväga de betänkligheter, främst av ekonomisk art, som kunna resas mot förslaget. Enligt värnpliktskommitténs beräkningar skulle de sammanlagda kostnaderna för förslagets genomförande uppgå till 71,6 miljoner kronor, fördelade på 14 budgetår, eller i genomsnitt 5,1 miljoner kronor per budgetår. Denna beräkning anger emellertid måttet på de merkostnader som utfyllnaden av de sjunkande värnpliktskontingenterna medför i förhållande till beräknade utgifter vid oförändrat utbildningssystem. I förhållande till kostnaderna för den för utbildning under år 1949 avsedda åldersklassen — för vilkens utbildning anslag anvisats huvudsakligen för budgetåret 1949/50 — torde merkostnaderna komma att stanna vid drygt 2 miljoner kronor per år. Med hänsyn till att familjebidragkostnaderna torde komma att nedgå efter övergången till tidigare värnpliktstjänstgöring kan kostnadsökningen i förhållande till anslagen för budgetåret 1949/50 beräknas bli ännu mindre. I jämförelse med de fördelar, som äro förenade med förslagets genomförande, måste de angivna merkostnaderna anses som måttliga.

Av skäl som sålunda anförts tillstyrker jag värnpliktskommitténs förslag om successiv övergång från och med nästa år till tidigare utbildning av de värnpliktigas huvuddel. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att närmare besluta om den takt, i vilken övergången skall äga rum. Den tidigare värnplikts-tjänstgöringen kräver, såsom av utredningen framgår, att även inskrivningsförrättningarna äga rum tidigare än enligt nu gällande organisation. I likhet

med värnpliktskommittén och flertalet remissinstanser finner jag övervägande skäl tala för att förrättningarna förläggas till hösten, i första hand augusti och september månader. De olägenheter, som enligt organisationsnämndens mening komma att uppstå vid höstinskrivningar, synas böra i görligaste mån motverkas genom att arbetet på inskrivningsexpeditionerna fördelas på lämpligt sätt under året.

Enligt värnpliktslagens bestämmelser är svensk man värnpliktig från och med det kalenderår, varunder han fyller 20 år. I de provisoriska bestämmelser som nu föreslås förutsättes ingen ändring i detta förhållande. Då värnpliktslagen utformats med hänsyn tagen till att värnpliktsåldern och inskrivningsåret hittills sammanfallit, har i punkt 2 i upprättat förslag till förordning angående särskilda inskrivningsförrättningar under år 1949 värnpliktslagens bestämmelser om de skyldigheter som åvila värnpliktiga vid inskrivning gjorts tillämpliga även på dem som nu inskrivas utan att vara värnpliktiga. Den ändrade tiden för anordnandet av de inskrivningsförrättningar, som skulle ha ägt rum år 1950, har icke ansetts böra föranleda ändring av de tidsfrister, som enligt 27 § 1 mom. värnpliktslagen gälla i fråga om fullgörande av där avsedd värnpliktstjänstgöring. Föreskrift härom har upptagits under punkt 3 i författningsförslaget.

Beträffande utbildningstiden för de värnpliktigas huvuddel räknar jag icke för närvarande med någon ändring i de år 1948 utfärdade provisoriska bestämmelserna i ämnet. Jag förutsätter, att strävandena till en effektivisering av utbildningen energiskt fullföljas. I detta sammanhang må framhållas, att i direktiven för värnpliktskommittén bland annat förutsatts utredning rörande repetitions- och efterutbildningsövningarnas längd samt deras lämpligaste anordnande i övrigt med hänsyn till utbildningssyftet. I avvaktan på resultatet av denna utredning synes en viss återhållsamhet i fråga om anordnande av dylika övningar vara motiverad. En dylik återhållsamhet har redan, såsom i olika sammanhang anmälts för riksdagen, iakttagits under de senaste åren. Med hänsyn främst till förhållandena på arbetsmarknaden och av ekonomiska skäl ha nämligen under dessa år repetitions- och efterutbildningsövningar anordnats i mycket begränsad omfattning. De värnpliktiga ha därvid i anslutning till värnpliktslagens bestämmelser meddelats anstånd med sin tjänstgöring, i åtskilliga fall för så lång tid, att de i 27 § 1 mom. A värnpliktslagen fastställda tidsfristerna för övningarnas fullgörande överskridits. Vid anståndens meddelande har förutsatts, att hinder icke skulle möta att det oaktat i sinom tid inkalla vederbörande till föreskrivna repetitions- och efterutbildningsövningar. En definitiv reglering av tjänstgöringsskyldigheten för berörda värnpliktiga har ansetts böra ske i samband med prövningen av värnpliktskommitténs slutliga förslag i fråga om de värnpliktigas utbildning. Då frågan om tjänstgöringsskyldigheten för värnpliktiga som erhållit anstånd med repetitions- och efterutbildningsövningar synts i viss mån tveksam, har jag funnit lämpligt att i detta sammanhang bereda riksdagen tillfälle att yttra sig i ämnet.

Den av värnpliktskommittén förebragta utredningen rörande möjligheterna att anordna skördeuppehåll om två månader för värnpliktiga jordbrukare har bekräftat min redan föregående år anförda tveksamhet beträffande en dylik anordning. För den av flera remissmyndigheter uttalade uppfattningen att det år 1948 tillämpade skördeuppehållet om 14 dagar är för kort saknas visserligen icke fog. Då å andra sidan vitsordats, att även ett 14 dagars uppehåll är av synnerligen stort värde för jordbruket och då ett längre uppehåll torde inverka alltför menligt på den militära utbildningen, anser jag mig emellertid icke böra förorda någon ändring i den av förra årets riksdag beslutade anordningen. Vid skördeuppehållens anordnande böra beaktas de synpunkter, som värnpliktskommittén och arbetsmarknadsstyrelsen anført i syfte att bereda jordbruket största möjliga nytta av uppehållet.

Då värnpliktskommittén förebragt övertygande skäl för förlängd utbildningstid för värnpliktiga, som uttagas till radiotelegrafistutbildning vid flottan, tillstyrker jag kommitténs förslag i denna del. Ifrågavarande personalkategori kommer alltså att vara skyldig fullgöra tjänstgöring i hela den omfattning som stadgas i värnpliktslagen.

Värnpliktskommitténs förslag rörande provisorisk förlängning av gruppchefsutbildningen synes mig däremot vara förenat med allvarliga olägenheter, främst med hänsyn till den även av kommittén uppmärksammade risken för en ökad tendens till medveten »maskning» från de värnpliktigas sida. Även de betydande kostnaderna för förslaget genomförande måste i nuvarande läge väcka betänkligheter. Jag anser mig därför i avvaktan på kommitténs slutliga förslag i ämnet böra föreslå, att nu gällande bestämmelser rörande övnings-tiden för dessa värnpliktiga bibehållas.

I detta sammanhang torde även böra beröras tjänstgöringsskyldigheten för värnpliktig, som uttagits för utbildning till officer vid flygvapnet. Denna värnpliktskategori har tillkommit vid flygvapnet såsom en följd av den överflyttning av luftbevakningen från armén till flygvapnet, som beslutades vid 1948 års riksdag (prop. nr 206, riksd. skr. nr 369). Såsom förutsattes i detta beslut bör för dessa värnpliktiga officerare vid flygvapnet stadgas samma tjänstgöringstid som för motsvarande personal vid armén.

De skäl som kommittén anført i fråga om värnpliktslagens bestämmelser rörande beredskapsövning synas mig vägande, och jag förordar alltså, att de i 27 § 2 mom. värnpliktslagen angivna tiderna för beredskapsövnings omfattning och tjänstgöringsskyldighetens varaktighet provisoriskt förlängas enligt kommitténs förslag.

De i det föregående tillstyrkta förslagen beträffande tidigare inskrivningsförrättningar och värnpliktstjänstgöring samt förlängning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga vid flottan komma att föranleda vissa merkostnader. Såvitt avser budgetåret 1949/50 äro emellertid dessa merkostnader så obetydliga, att de böra kunna rymmas inom ramen för redan anvisade anslag.»

Utskottet.

Enligt 27 § 1 mom. A i 1941 års värnpliktslag är värnpliktig skyldig att, på sätt Konungen närmare förordnar, fullgöra värnpliktsövningar i viss angiven omfattning. Bland annat stadgas att, där ej Konungen beträffande värnpliktiga avsedda för handräckningstjänst annat bestämmer, armén eller kustartilleriet tilldelad värnpliktig skall förutom första tjänstgöring fullgöra två repetitionsövningar om vardera trettio dagar, den första före utgången av tredje året och den andra före utgången av åttonde året efter inskrivningsåret samt en efterutbildningsövning om trettio dagar före utgången av adertonde året efter inskrivningsåret. Genom förordningen den 30 juni 1948 med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga göres icke någon ändring i nämnda bestämmelser om skyldighet för armén eller kustartilleriet tilldelad värnpliktig att fullgöra repetitions- och efterutbildningsövningar.

I propositionen har föredragande departementschefen — efter att ha erinrat om att repetitions- och efterutbildningsövningar under de senaste åren anordnats i mycket begränsad omfattning — uttalat, att de värnpliktiga därvid i anslutning till värnpliktslagens bestämmelser meddelats anstånd med sin tjänstgöring, i åtskilliga fall för så lång tid, att de i 27 § 1 mom. A värnpliktslagen fastställda tidsfristerna för övningarnas fullgörande överskridits. Vid anståndens meddelande har, enligt vad departementschefen förklarat, förutsatts, att hinder icke skulle möta att det oaktat i sinom tid inkalla vederbörande till föreskrivna repetitions- och efterutbildningsövningar. En definitiv reglering av tjänstgöringsskyldigheten för berörda värnpliktiga har ansetts böra ske i samband med prövningen av värnpliktskommitténs slutliga förslag i fråga om de värnpliktigas utbildning. I anslutning härtill har departementschefen vidare uttalat, att då frågan om tjänstgöringsskyldigheten för värnpliktiga, som erhållit anstånd med repetitions- och efterutbildningsövningar, syntes i viss mån tveksam, han funnit lämpligt att i detta sammanhang bereda riksdagen tillfälle att yttra sig i ämnet.

För ett frångående av de nu berörda bestämmelserna i värnpliktslagen angående den tid, inom vilken repetitions- och efterutbildningsövningar skola fullgöras, torde, därest ändring i värnpliktslagen icke anses böra ske, vara erforderligt att — i likhet med vad som skett åren 1947 och 1948 i fråga om avkortning av tjänstgöringstidens längd — en särskild i vederbörlig ordning antagen förordning därom utfärdas. Därest ifrågavarande kategorier värnpliktiga skola fullgöra repetitions- respektive efterutbildningsövningar, oaktat de i 27 § 1 mom. A värnpliktslagen fastställda tidsfristerna för övningarnas fullgörande utgått, bör därför enligt utskottets uppfattning sådan tjänstgöringsskyldighet regleras i en dylik förordning.

Utskottet vill i detta sammanhang framhålla, att det framstår såsom i hög grad önskvärt, att det nu pågående utredningsarbetet beträffande värnplikts-

frågorna bedrives i sådan takt, att ytterligare provisoriska förordningar än de redan gällande eller nu föreslagna icke bliva erforderliga.

I likhet med departementschefen anser utskottet övervägande skäl tala för en övergång till tidigare värnpliktstjänstgöring. De merkostnader som härigenom uppstå torde icke bliva av den omfattning att ekonomiska skäl böra hindra förslaget genomförande. Då åldersklasserna under de närmaste åren äro avsevärt mindre än tidigare åldersklasser, bör övergången till det föreslagna systemet påbörjas redan från och med år 1950 och därefter successivt genomföras, så att utbildningskontingenterna komma att hållas ungefärligen konstanta. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att närmare besluta om den takt, i vilken övergången skall äga rum.

Den tidigare värnpliktstjänstgöringen nödvändiggör att inskrivningsförrättningarna äga rum tidigare än vad nu är fallet. Utskottet biträder departementschefens uppfattning att förrättningarna böra förläggas till hösten. Därest den successiva övergången till tidigare värnpliktstjänstgöring skall kunna påbörjas under år 1950 erfordras särskilda förrättningar för inskrivning av 19-åringar under år 1949. Mot departementschefens förslag härom har utskottet intet att erinra.

I fråga om utformningen av Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående särskilda inskrivningsförrättningar under år 1949 får utskottet anmärka, att i förslaget sådan ändring bör vidtagas, att, utöver värnpliktslagens bestämmelser om de värnpliktigas inskrivning och redovisning, jämväl samma lags bestämmelser om frikallelse m. m. och om värnpliktigs tilldelning till visst vapen- och truppslag och uttagning till särskild utbildning, om adressanmälan och uppgiftsskyldighet samt om påföljder för uraktlåtenhet att inställa sig vid inskrivningsförrättning och laga förfall m. m. erhålla motsvarande tillämpning å dem, som skola inskrivas vid dessa särskilda inskrivningsförrättningar.

Beträffande frågan om skördeuppehåll under värnpliktsutbildningen har departementschefen icke ansett sig böra förorda någon ändring i den av förra årets riksdag beslutade anordningen med 14 dagars övningsuppehåll. I motionerna I: 304 och II: 390 har yrkats, att skördeuppehållet för de värnpliktiga måtte fastställas till tre veckor.

Med hänsyn till jordbrukets behov av arbetskraft under skördetiden synes ett uppehåll i värnpliktsutbildningen alltjämt vara erforderligt. Tidigare väckta förslag om att tillgodose detta behov genom att införa ett skördeuppehåll för värnpliktiga jordbrukare om högst två månader har av värnpliktskommittén upptagits till ingående prövning. Utredningen visar, att de nackdelar, som uppkomma vid ett dylikt uppehåll i utbildningen, måste anses vara så avsevärda, att en dylik anordning icke kan förordas. Frågan huruvida ett för alla värnpliktiga gemensamt skördeuppehåll bör omfatta två, tre eller fyra veckor har varit föremål för delade meningar. Ur jordbrukssynpunkt kunna beaktansvärda skäl anföras för en förlängning av uppehållet utöver två veckor. Å andra sidan har från militärt håll understrukits, att en utsträckning av skördeuppehållet komme att menligt inverka på utbild-

ningsresultatet. Mot en utsträckning av uppehållet kan jämväl åberopas det förhållandet, att endast en viss del av de värnpliktiga — enligt från de värnpliktiga inhämtade uppgifter omkring hälften under år 1948 — under övningsuppehållet deltaga i skördearbete. Såvitt angår flertalet övriga värnpliktiga torde såväl sociala synpunkter som produktionens intressen tala mot en utsträckning av uppehållet. Hänsyn torde också böra tagas till de merkostnader, som en utsträckning av övningsuppehållet skulle komma att medföra. Utskottet ansluter sig därför till departementschefens ståndpunkt, att någon ändring i den nuvarande ordningen icke bör vidtagas. Framhållas må därjämte, att viss möjlighet finnes att bevilja ytterligare någon ledighet i anslutning till skördeuppehållet, nämligen i form av tjänstledighet i vanlig ordning inom övningstidens ram. Denna möjlighet bör komma till användning i fall, där särskilda skäl föreligga för längre skördeledighet än under 14 dagar. Utskottet förutsätter vidare att vid övningsuppehållets anordnande de av värnpliktskommittén och arbetsmarknadsstyrelsen framförda synpunkterna för en smidigare anpassning av det nuvarande systemet bliva beaktade.

Första tjänstgöringen för armén tilldelade värnpliktiga, som uttagas till gruppchefsutbildning, omfattar liksom för värnpliktiga i allmänhet nio månader. Departementschefen har föreslagit, att dessa bestämmelser bibehållas oförändrade. I motionerna I: 313 och II: 400 har yrkats, att — i likhet med vad värnpliktskommitténs majoritet föreslagit — första tjänstgöringen för de värnpliktiga, som under utbildningsåret 1949—50 skola utbildas till värnpliktigt underbefäl vid armén, skall förlängas med 60 dagar samt att i anledning därav erforderligt anslag å 6 666 000 kronor skall beviljas.

Såsom vid flera olika tillfällen och från skilda håll framhållits, är den nuvarande utbildningstiden för värnpliktigt underbefäl otillräcklig. Detta förhållande, som understrukits särskilt från militärt håll, bestyrkes jämväl av de av värnpliktskommittén omförmälda undersökningarna. Dessa visa de synnerligen allvarliga brister, som vidlåda det nuvarande systemet och som otvivelaktigt torde medföra, att en gruppchef med dylik utbildning under krigsförhållanden icke kommer att kunna fylla de uppgifter som åvila honom i hans egenskap av föregångsman och ledare för gruppen. Enbart en sådan detalj som att en gruppchef saknar fullständig utbildning i min- och spräng-tjänst torde i modern strid komma att förorsaka onödiga förluster bland de värnpliktiga, som han skall leda. Det måste framstå såsom ovedersägligt, att en tillfredsställande gruppchefsutbildning är av allra största betydelse för krigsorganisationens funktionsduglighet. På grund härav anser utskottet, att — oaktat värnpliktskommittén ännu icke hunnit framlägga slutligt förslag till lösning av frågan om gruppchefsutbildningen och oaktat vissa befogade anmärkningar kunna göras mot en provisorisk lösning — det icke kan anses försvarbart att för ytterligare åldersklasser utöver 1947 års klass (grupp K av åldersklass 1948) nöja sig med ofullständigt utbildade gruppchefer. Utskottet får därför, med tillstyrkande av motionerna I: 313 och II: 400 i denna del, förorda, att de värnpliktiga, som från och med utbildningsåret 1949—50 skola

utbildas till underbefäl vid armén, åläggas fortsatt tjänstgöring under högst 60 dagar. Därvid förutsättes, att någon förlängning icke skall ske av den sammanlagda tjänstgöringstiden för de värnpliktiga, som uttagas för utbildning till officer eller underofficer.

I sistnämnda motioner har yrkats, att riksdagen i anledning av den föreslagna förlängningen av tjänstgöringstiden måtte till tackande av därav föranledda kostnader bevilja ett anslag om 6 666 000 kronor. Utskottet delar motionärernas uppfattning att de värnpliktiga, som uttagas till dylik fortsatt tjänstgöring, böra erhålla ekonomisk kompensation på sätt värnpliktskommittén föreslagit i form av en premie å 250 kronor och höjning av penningbidraget till 2 kronor från och med den fortsatta tjänstgöringens början. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga ändringar i gällande avlöningsbestämmelser för värnpliktiga. Uppenbart är att den värnpliktige tillkommande premien icke skall upptagas som skattepliktig intäkt. Vidare torde, för att i största möjliga utsträckning befria ifrågavarande värnpliktiga från handräkningsgöromål, den civila handräkningspersonalen böra utökas. Merkostnaden i anledning härav torde kunna uppskattas till omkring 1 260 000 kronor, vilket belopp inräknats i den ovan angivna summan 6 666 000 kronor. Det synes utskottet lämpligen böra ankomma på Kungl. Maj:t att hos 1950 års riksdag för budgetåret 1949/50 äska de tilläggsstatsanslag, som kunna bliva erforderliga för tackande av de kostnader, som uppkomma genom den föreslagna fortsatta tjänstgöringen.

Mot de genom propositionen framlagda förslagen om förlängd värnplikts-tjänstgöring för värnpliktiga vid flottan, vilka under sin första tjänstgöring erhålla utbildning till radiotelegrafister med certifikat, om provisorisk förlängning av de i 27 § 2 mom. värnpliktslagen angivna tiderna för beredskapsövnings omfattning och tjänstgöringsskyldighetens varaktighet ävensom om reglering av tjänstgöringsskyldigheten för värnpliktig officer vid flygvapnet har utskottet icke funnit anledning till erinran.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom förevarande proposition, nr 194, framlagda förslaget till förordning angående särskilda inskrivningsförrättningar under år 1949 — måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Förordning

angående särskilda inskrivningsförrättningar under år 1949.

Härigenom förordnas som följer.

1. Med dem som enligt värnpliktslagen skolat inskrivas såsom värnpliktiga under år 1950 skola inskrivningsförrättningar anordnas redan under år 1949 enligt de närmare bestämmelser som meddelas av Kungl. Maj:t.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

2. Vad i *II kap.* värnpliktslagen sägs om värnpliktig skall äga motsvarande tillämpning beträffande den som, utan att hava uppnått värnpliktsåldern, skall inskrivas vid förrättning som under 1. ovan avses.

2. Vad i *I kap. 3, 4 och 6 §§, II, IV och V kap.* värnpliktslagen sägs om värnpliktig skall äga motsvarande tillämpning beträffande den som, utan att hava uppnått värnpliktsåldern, skall inskrivas vid förrättning som under 1. ovan avses.

3. Vid tillämpning av bestämmelserna i 27 § 1 mom. värnpliktslagen om tid för fullgörande av där avsedd värnpliktstjänstgöring skall för den som inskrivits vid förrättning enligt 1. ovan så anses som om han inskrivits år 1950.

B. att riksdagen — med förklaring att det genom förevarande proposition framlagda förslaget till förordning angående ändring av förordningen den 30 juni 1948 (nr 514) med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga icke kunnat i oförändrat skick antagas — måtte, med bifall till motionerna I: 313 och II: 400, såvitt de avse yrkandet om förlängning av tjänstgöringstiden för de värnpliktiga, som under utbildningsåret 1949—50 skola utbildas till värnpliktigt underbefäl vid armén, för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Förordning

angående ändring av förordningen den 30 juni 1948 (nr 514) med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga.

Härigenom förordnas, att förordningen den 30 juni 1948 med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Härigenom förordnas, att beträffande utbildningstiden för *dels* de värnpliktiga, som påbörjat eller påbörja första tjänstgöring eller tjänstgöring i en följd efter den 31 mars 1948, *dels ock* de värnpliktiga i övrigt, beträffande vilka Kungl. Maj:t sådant förordnar, skola tills vidare gälla följande avvikelser från bestämmelserna i 27 § 1 mom. värnpliktslagen.

1. I 27 § 1 mom. A värnpliktslagen föreskriven tjänstgöring skall, utom såvitt avser flottan tilldelad värnpliktig, som utbildas till radiotelegrafist och därvid erhåller civilt radiotelegrafistcertifikat av 1:a eller 2:a klass, förkortas med nittio dagar på det sätt att, där ej Konungen beträffande värnpliktiga avsedda för handräckningstjänst annat bestämmer,

armén eller kustartilleriet tilldelad värnpliktig skall fullgöra första tjänst-

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

göring under tvåhundrastruttio dagar samt repetitions- och efterutbildningsövningar enligt bestämmelserna i angivna lagrum samt

flottan eller flygvapnet tilldelad värnpliktig skall fullgöra tjänstgöring i en följd i trehundrastruttio dagar.

(Jfr 3. nedan.)

2. Värnpliktig, som i 27 § 1 mom. D värnpliktslagen avses, skall fullgöra tjänstgöring under sammanlagt högst femhundrafyrtio dagar.

3. Tjänstgöringsskyldighet som i 27 § 1 mom. B värnpliktslagen sägs skall åligga jämväl värnpliktig, som uttagits för utbildning till officer vid flygvapnet.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt äger tillämpning å värnpliktiga som påbörjat eller påbörja tjänstgöring i en följd efter den 31 maj 1948.

2. Tjänstgöringsskyldighet som i 27 § 1 mom. B värnpliktslagen sägs skall åligga jämväl värnpliktig, som uttagits för utbildning till officer vid flygvapnet.

Armén tilldelad värnpliktig som uttagits för utbildning till underbefäl skall, enligt de närmare bestämmelser Konungen meddelar, utöver den under 1. angivna tjänstgöringstiden efter första tjänstgöringens avslutande fullgöra fortsatt tjänstgöring under högst sextio dagar.

3. Värnpliktig, som i 27 § 1 mom. D värnpliktslagen avses, skall fullgöra tjänstgöring under sammanlagt högst femhundrafyrtio dagar.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt äger tillämpning dels å värnpliktiga som påbörjat eller påbörja tjänstgöring i en följd efter den 31 maj 1948, dels ock å armén tilldelade värnpliktiga, som uttagas för utbildning till underbefäl och som påbörjat eller påbörja första tjänstgöring efter den 31 mars 1949.

C. att riksdagen måtte antaga följande genom förevarande proposition, nr 194, framlagda förslag till

Förordning

med provisoriska bestämmelser angående beredskapsövning.

Härigenom förordnas,

att värnpliktig jämlikt 27 § 2 mom. värnpliktslagen åliggande skyldighet att fullgöra beredskapsövningar tills vidare skall avse sammanlagt högst tvåhundra och trettio dagar

samt att skyldigheten att fullgöra beredskapsövning skall upphöra, sedan ett år nio månader förflutit efter avslutandet av första tjänstgöring (tjänstgöring i en följd) eller i förekommande fall fortsatt tjänstgöring enligt 1 mom. B samma paragraf.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och skall gälla så länge förordningen den 30 juni 1948 (nr 514) med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga äger tillämpning.

D. att riksdagen måtte besluta att övergång till värnplikts-tjänstgöring redan vid 20 års ålder för huvuddelen av de värnpliktiga skall ske successivt i den takt Kungl. Maj:t bestämmer;

E. att motionerna I: 304 och II: 390 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

F. att motionerna I: 313 och II: 400, såvitt de avse yrkandet om anvisande av anslag för bestridande av kostnader för fortsatt tjänstgöring för de armén tilldelade värnpliktiga, som under utbildningsåret 1949—50 skola utbildas till underbefäl, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 maj 1949.

På sammansatt stats- och andra lagutskotts vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit

från statsutskottet: herrar Gränebo, Lindström, Gillström, Hjalmarson, Lindholm och Thapper;

från andra lagutskottet: herrar Norman, Holmbäck, Forslund, Hellbacken, Jacobsson i Igelsbo och Carlsson i Bakeröd.

Reservationer:

1:o) av herrar *Norman, Gillström, Lindholm, Thapper, Forslund och Hellbacken*, vilka ansett att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Enligt 27 § 1 mom. A. — — — (lika med utskottet) — — — 6 666 000 kronor skall beviljas.

Då frågan om förlängning av gruppchefsutbildningen behandlades vid fjolårets riksdag, uttalade utskottet, att utskottet icke ville föregripa resultatet av en av departementschefen då förebådad utredning rörande spörsmålet om utbildningen av befäl och specialister genom att redan då framlägga förslag beträffande gruppchefsutbildningen. Det av värnpliktskommittén nu avgivna förslaget avser endast en provisorisk lösning för utbildningsåret 1949—50. Kommittén har nämligen funnit slutligt förslag till lösning av frågan om gruppchefsutbildningen icke nu kunna framläggas utan först i samband med avgivande av förslag beträffande andra centrala problem rörande värnpliktsutbildningen.

Utskottet anser, i likhet med departementschefen, att i avvaktan på kommitténs slutliga förslag i ämnet de nu gällande bestämmelserna rörande övnings-tiden för ifrågavarande värnpliktiga böra bibehållas oförändrade. Till stöd för denna ståndpunkt får utskottet jämväl åberopa de avsevärda kostnader som ett bifall till yrkandet om förlängning av utbildningstiden för dessa värnpliktiga skulle medföra samt att de anslag för budgetåret 1949/50, som avse de värnpliktigas utbildning, redan varit föremål för riksdagens prövning.

Mot de — — — (lika med utskottet) — — — till erinran.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen — — — (lika med utskottet) — — — år 1950.

B. att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 313 och II: 400, såvitt de avse yrkandet om förlängning av tjänstgöringstiden för de värnpliktiga, som under utbildningsåret 1949—50 skola utbildas till värnpliktigt underbefäl vid armén, oförändrat antaga följande genom förevarande proposition, nr 194, framlagda förslag till

Förordning

angående ändring av förordningen den 30 juni 1948 (nr 514) med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga.

Häri genom förordnas, att förordningen den 30 juni 1948 med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

Nuvarande lydelse:

Härigenom förordnas, att beträffande utbildningstiden för *dels* de värnpliktiga, som påbörjat eller påbörja första tjänstgöring eller tjänstgöring i en följd efter den 31 mars 1948, *dels ock* de värnpliktiga i övrigt, beträffande vilka Kungl. Maj:t sådant förordnar, skola tills vidare gälla följande avvikelser från bestämmelserna i 27 § 1 mom. värnpliktslagen.

1. I 27 § 1 mom. A värnpliktslagen föreskriven tjänstgöring skall förkortas med nittio dagar på det sätt att, där ej Konungen beträffande värnpliktiga avsedda för handräckningstjänst annat bestämmer,

armén eller kustartilleriet tilldelad värnpliktig skall fullgöra första tjänstgöring under tvåhundraogiltio dagar samt repetitions- och efterutbildningsövningar enligt bestämmelserna i angivna lagrum samt

flottan eller flygvapnet tilldelad värnpliktig skall fullgöra tjänstgöring i en följd i trehundraogiltio dagar.

2. Värnpliktig, som i 27 § 1 mom. D värnpliktslagen avses, skall fullgöra tjänstgöring under sammanlagt högst femhundraogiltio dagar.

Föreslagen lydelse:

Härigenom förordnas, att beträffande utbildningstiden för *dels* de värnpliktiga, som påbörjat eller påbörja första tjänstgöring eller tjänstgöring i en följd efter den 31 mars 1948, *dels ock* de värnpliktiga i övrigt, beträffande vilka Kungl. Maj:t sådant förordnar, skola tills vidare gälla följande avvikelser från bestämmelserna i 27 § 1 mom. värnpliktslagen.

1. I 27 § 1 mom. A värnpliktslagen föreskriven tjänstgöring skall, *utom såvitt avser flottan tilldelad värnpliktig, som utbildas till radiotelegrafist och därvid erhåller civilt radiotelegrafistcertifikat av 1:a eller 2:a klass*, förkortas med nittio dagar på det sätt att, där ej Konungen beträffande värnpliktiga avsedda för handräckningstjänst annat bestämmer,

armén eller kustartilleriet tilldelad värnpliktig skall fullgöra första tjänstgöring under tvåhundraogiltio dagar samt repetitions- och efterutbildningsövningar enligt bestämmelserna i angivna lagrum samt

flottan eller flygvapnet tilldelad värnpliktig skall fullgöra tjänstgöring i en följd i trehundraogiltio dagar.

2. Värnpliktig, som i 27 § 1 mom. D värnpliktslagen avses, skall fullgöra tjänstgöring under sammanlagt högst femhundraogiltio dagar.

3. *Tjänstgöringsskyldighet som i 27 § 1 mom. B värnpliktslagen sägs skall åligga jämväl värnpliktig, som uttagits för utbildning till officer vid flygvapnet.*

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt äger tillämpning å värnpliktiga som påbörjat eller påbörja tjänstgöring i en följd efter den 31 maj 1948.

C. att riksdagen — — — (lika med utskottet) — — — äger tillämpning.

D. att riksdagen — — — (lika med utskottet) — — — Maj:t bestämmer;

E. att motionerna — — — (lika med utskottet) — — — riksdagens åtgärd; samt

F. att motionerna — — — (lika med utskottet) — — — riksdagens åtgärd.

2:o) beträffande utskottets hemställan under E. och motiveringen till denna hemställan av herrar *Grånebo* och *Carlsson* i Bakeröd, vilka anförde:

Beträffande frågan om skördeuppehåll under värnpliktsutbildningen har departementschefen icke ansett sig böra förorda någon ändring i den av förra årets riksdag beslutade anordningen med 14 dagars övningsuppehåll. I motionerna I: 304 och II: 390 har yrkats, att skördeuppehållet för de värnpliktiga måtte fastställas till tre veckor.

Med hänsyn till jordbrukets behov av arbetskraft under skördetiden framstår ett skördeuppehåll för de värnpliktiga såsom oundgängligen erforderligt. Ett uppehåll om 14 dagar har emellertid visat sig vara alltför kort såväl reellt sett som med hänsyn till förändringar i väderleksförhållandena. Flertalet av de myndigheter och organisationer, som yttrat sig i frågan, har också funnit ett uppehåll om 14 dagar otillräckligt. Vi vilja i detta sammanhang särskilt framhålla, att de värnpliktiga jordbrukarna utgöra en synnerligen värdefull arbetskraft samt att stora svårigheter uppstå vid skördearbetet, då en i ett arbetslag deltagande värnpliktig nödgas återvända till värnpliktstjänstgöringen. Önskvärt hade givetvis varit, att i enlighet med tidigare väckta förslag uppehållet för värnpliktiga jordbrukare hade kunnat utsträckas till två månader. Då detta önskemål med hänsyn till utbildningssynpunkter och organisatoriska svårigheter icke nu synes kunna realiserats, ha motionärerna inskränkt sitt yrkande till att avse en förlängning av skördeuppehållet till tre veckor. Påståendet att en sådan utsträckning av skördeuppehållet för de värnpliktiga skulle menligt inverka på utbildningsresultatet genom att inlärd kunskaper fölle i glömska, framstår såsom uppenbart överdrivet. Varje förlängning av uppehållet torde visserligen komma att medföra vissa nackdelar för de värnpliktiga, som icke använda uppehållet till jordbruksarbete, men vi vilja därvid understryka, att enligt från de värnpliktiga inhämtade uppgifter omkring hälften av de värnpliktiga under skördeuppehållet år 1948 ägnat sig åt jord-

bruksarbete. Det är vidare önskvärt att ett intimt samarbete äger rum mellan länsarbetsnämnderna och truppförbanden i syfte att förmå värnpliktiga, som icke tillhöra jordbruket, att under övningsuppehållet åtaga sig jordbruksarbete. Slutligen vilja vi betona, att de av värnpliktskommittén och arbetsmarknadsstyrelsen framförda synpunkterna för en smidigare anpassning av systemet med ett skördeuppehåll böra beaktas, såvitt icke alldeles särskilda skäl till annat föranleda.

På grund av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 304 och II: 390 besluta, att skördeuppehållet för de värnpliktiga skall fastställas till tre veckor.
